

Oeynhausien Carl August Ludwik von (1795-1865)

Autor pierwszego geologicznego opisu Górnego Śląska

Urodził się wraz ze swym bratem-bliźniakiem, Friedrichem, 4 lutego 1795 roku w ojcowskich dobrach Grevensburg koło Steinheim w Westfalii. Już we wczesnej młodości obaj bracia chętnie zwiedzali kopalnie w okręgu mansfeldzkim oraz w górach Harzu i postanowili zająć się górnictwem. Po ukończeniu liceum w Mannheim i gimnazjum w Stuttgarcie trafili w roku 1811 do Eisleben, gdzie odbyli roczną praktykę górnictwem. W roku 1812 zdali egzaminy dla elewów górniczych i w Getyndze zaczęli studiować nauki matematyczno-przyrodnicze pod kierunkiem Hausmanna, Blumenbacha, Stromeiera i Gaussa.

Celem dalszego kształcenia Carl w roku 1816 wysłany został do Wyższego Urzędu Górniczego w Brzegu, skąd skierowany został na praktykę w Urzędzie Górniczym w Wałbrzychu,

później zaś, w roku 1817, w Tarnowskich Górach, gdzie jego nauczycielem i przyjacielem został ówczesny górnistrz Heinrich Heintzmann. Oeynhausien starał się zrobić w okręgu górnośląskim jak najlepszy użytek ze swej wiedzy, w związku z czym zwiedził kopalnie rud i węgla na Górnym Śląsku, kopalnie węgla w Zagłębiu Dąbrowskim i Galicji oraz kopalnię soli w Wieliczce, a następnie poprowadził badania geologiczne w okolicach Raciborza i wykonał plan kopalni „Król” w Chorzowie. Prace te spotkały się z tak dużym uznaniem, że już w listopadzie 1817 roku mianowany został referendarzem Wyższego Urzędu Górniczego.

Na tym stanowisku badał efektywność środków transportu w kopalniach, zwracając uwagę na możliwość zwiększenia dochodowości kopalń przez wprowadzanie nowych rozwiązań technicznych. Prowadził ponadto barometryczne pomiary wysokości w różnych miejscach na Górnym Śląsku i regularne terenowe badania geognostyczne, dzięki którym w roku 1819 ukończył pracę nad mapą Górnego Śląska i obszarów przygranicznych, a w roku 1822, za namową Hausmanna i Schlotheima, opublikował „Zarys geognostycznego opisu Górnego Śląska”.

W pracy tej dla wypiętrzonego ciągu wychodni karbonu między Zabrzem i Mysłowicami po raz pierwszy użył określenia „siodło główne” (Hauptsattel), a ponadto wprowadził pojęcie „górotworu piaskowca węglowego Górnego Śląska” (Kohlensandstein Gebirge Oberschlesiens), które było odpowiednikiem dzisiejszego pojęcia „karbonu produktywnego”, wyróżnił wiele innych, nowych jednostek stratygraficznych i poprawnie określił wiek górnośląskiej formacji węglonośnej, jako co najmniej równy lub starszy od czerwonego spągowca. Warto też dodać, że w „Zarysie...”, wydanym w tym samym roku, w którym angielski lekarz i przyrodnik Gideon Mantell znalazł pierwsze szczątki iguanodona, zamieszczona została najstarsza wzmianka o kościach występujących w wapieniach w Chorzowie, Łagiewnikach, Tarnowicach i Opatowicach. Ponieważ nie wiadano wówczas jeszcze niczego o gadach żyjących w odległych epokach, Oeynhausien, kierując się wskazówkami Ernsta Friedricha von Schlotheima, uznał te kości za szczątki fok i wielorybów. Do problematyki geologicznej Górnego Śląska powrócił w wydanej w roku 1824 pracy porównującej górnośląskie złoża rud ze złożami w innych obszarach Niemiec.

Po zdaniu państwowego egzaminu w Wrocławiu w roku 1820 zatrudniony został w Wyższym Urzędzie Górniczym w Bochum. Kolejne lata spędził m.in. na naukowych podróżach z Deche-

nem, później zaś, awansowany na starostę górniczego, przeniósł się do pracy w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Po podróży po Anglii i Szkocji w latach 1826-27 pracował jako nadradca górniczy w Bonn, Dortmundzie i Halle. Nadzorował w tym czasie szereg prac wiertniczych, których celem było poszukiwanie złóż soli i udoskonalił tradycyjny świder wiertniczy, konstruując tzw. nożyce Oeynhausena. Dzięki nim wiercenie koło Rehme osiągnęło rekordową na owe czasy głębokość 2220 stóp. Nawiercone przy tej okazji gorące wody solankowe dały początek uzdrowisku, któremu nadano nazwę „Bad Oeynhausen”. W roku 1841 Oeynhausen mianowany został tajnym radcą górniczym i radcą Ministerstwa Finansów w Berlinie.

Swoje związki z śląskim górnictwem odnowił w roku 1847, gdy jako naczelnik górniczy i dyrektor Wyższego Urzędu Górniczego w Brzegu stanął na jego czele i rok później, dzięki swemu opanowaniu i roztropności, zapobiegł gwałtownym wydarzeniom w podległych mu kopalniach. Na Dolnym Śląsku prowadził badania trzeciorzędowej flory z Kątów, zaś w roku 1850 kierował przeprowadzką Wyższego Urzędu Górniczego z Brzegu do Wrocławia. Od roku 1852 zaczął chorować na astmę, jednak nie zrzekł się swego stanowiska, a w roku 1855 przeniesiony został na podobne stanowisko do Dortmundu. W roku 1864 odznaczony Orderem Czerwonego Orła II Kl. z Liściem Dębu przeszedł w stan spoczynku. Zmarł 1 lutego 1865 roku. Pochowany został na cmentarzu w Grevenburgu.

Ważniejsze prace:

- 1821 – Über den Effekt der Wagen auf Schienenwegen bei der Grubenförderung. *Archiv für Bergbau und Hüttenwesen* 4.
- 1822 – Versuch einer geognostischer Beschreibung von Oberschlesien und der nächst angrenzenden Gegenden von Polen, Galizien und Österreich Schlesien. Essen.
- 1824 – Galmei-, Eisenstein- und Bleiglanzformationen in der Gegend von Aachen mit Bezug auf ähnliche Bildungen in Westfalen und Oberschlesien. W: Noeggerath J. Das Gebirge in Rheinland-Westphalen 3. Bonn.
- 1825 – Geognostische Umriss der Rheinländer zwischen Basel und Mainz mit besonderer Berücksichtigung auf das Vorkommen des Steinsalzes. 2 Bde. Essen. [mit H. von Dechen und La Roche].
- 1827 – Bemerkungen auf einer mineralogischen Reise durch Vor- und Neu-Pommern. *Archiv für Bergbau und Hüttenwesen* 14.
- 1843 – Granit von Flinsberg mit Einschlüssen von Saphirquarz. *Sitz. Ber. Ges. Naturforsch. Freunde in Berlin*.
- 1847 – Geognostisch-orographische Karte der Umgebung des Laacher See's. Berlin.
- 1852 – Über die Produktion des schlesisches Bergbaues während des Jahres 1851. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 29.
- 1852 – Über die Tertiärflora von Canth. *Z.D.G.G.* 4.

Źródła:

- Gümbel W. v. 1887. *Allg. Deutsche Biogr.* 25. S. 31-33.
- Meyer H. 1847-55. *Zur Fauna der Vorwelt II.* Frankfurt. S. 113.
- Perlick A. *Oberschlesische Berg- und Hüttenleute Lebensbilder aus dem oberschlesische Industrievier.* Kitzingen am Main. 1953. S. 95-96, 252-253.
- Perlick A. 1962. *Biographische Studien zur schlesischen Heimatforschung.* Dortmund. S. 164-166.
- Rzymelka J. A. 1988. *Dzieje pozn. geol. GZW.* S. 96-112.

Portret z: Glück auf 28 (1892). S. 568.